



ГРОМАДЯН  
БІБЛІОТЕКА  
ІМЕНІ  
ДРЕВІЖАНАК

# Перша українська Конституція

огляд літератури

2022

21 жовтня 1672 року народився Пилип Степанович Орлик – політичний і державний діяч, публіцист, Гетьман Війська Запорозького у вигнанні.

5 квітня 1710 року на козацькій раді, скликаній у Бендерах, його обрали гетьманом. Коли Пилипа Орлика обирали гетьманом, стався цей надзвичайно важливий політичний акт. На козацькій раді між новообраним гетьманом, козацькою старшиною і козаками, які не захотіли служити Московії, було укладено угоду «Договори і Постановлення прав і вольностей Війська Запорозького» Пилипа Орлика з такою декларацією: «Україна по обидва боки Дніпра має бути на віки вічні вільною від чужого панування». В основі документа – угода між Гетьманатом та Військом Запорозьким, яка закріплювала розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову; гарантувала права і свободи в Козацькій державі. Наскрізною в Конституції була ідея державної незалежності. Документ складався з чотирьох частин: вступу-преамбули, 16 статей, присяги гетьмана і хартії-підтвердження Карлом XII гетьманства Орлика і свого протекторату. Більшу частину договору склав сам Пилип Орлик і остаточного його відредагував.

Закладені в цій Конституції ідеї відіграли свою позитивну роль в історичному розвитку України, становленні її як суверенної та незалежної держави.

Українська Конституція була складена давньоукраїнською мовою та латиною. Латиномовна копія Конституції Пилипа Орлика XVIII ст. зберігається в Національному архіві Швеції, україномовна – у Російському державному архіві.

До Дня Конституції України відділом електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування підготовано тематичний огляд літератури «Перша українська Конституція».



**Васильєва, О. Пилип Орлик і Швеція в історії України / О. Васильєва // Зовнішні справи. – 2013. – № 8. – С. 58-59.**



**Вовк, О. Б. Конституція Пилипа Орлика : оригінал та його історія / О. Б. Вовк // Архіви України. – 2010. – № 3-4. – С. 145-166 : іл.**

*Вперше публікується віднайдений нещодавно україномовний оригінал Конституції Пилипа Орлика, засвідчений власноручним підписом і печаткою Війська Запорозького.*



**Вовк, О. Б. Конституція Пилипа Орлика: оригінал та його історія / О. Б. Вовк // Суспільно-політичні процеси. – 2016. – Вип. 1. – С. 145-151.**



**Історія української Конституції / упоряд. А. Слюсаренко, М. Томенко. – Київ : Право, 1997. – 444 с.**

*У виданні зібрано та проаналізовано конституційно-державні акти України з найдавніших часів до сьогодні. Переконливо доводиться, що Конституцію Пилипа Орлика (1710 р.), «Начерки Конституції» Георгія Андрузького (1850 р.), Основний закон «Самостійної України» (1905 р.), Конституцію УНР (1918 р.), Конституцію Отто Єйхельмана (1920-1921 рр.), Конституцію України (прийняту 28 червня 1996 р.) єднає ідея демократичної незалежної України.*



**Коваль А. «Конституція Пилипа Орлика» (05.04.1710 р.) («Пакти і Конституції...», або «Договори і постанови прав і свобод військових...») — цінна пам'ятка в історії розвитку українського та європейського конституціоналізму / А. Коваль // Український часопис конституційного права. – 2017. – № 3. – С. 52-59.**

*Стаття присвячена дослідженню проекту конституційного договору між гетьманом Пилипом Орликом та «генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким». Визначено місце та вагомість даного акту в історії українського народу, а саме у формуванні нового бачення ролі та значення органів держави, аналогів відносин між якими не знали тогочасні законодавчі (конституційного характеру) акти європейських та світових держав. Запропоновано сприймати акт, підписаний Пилипом Орликом у 1710 році, як перший український конституційний проект нової організації державної влади з елементами демократії через виборність, розподілу повноважень між органами держави, появою контролюючих функцій органів держави, які можуть свідчити про основи формування принципу стримування та противаг.*



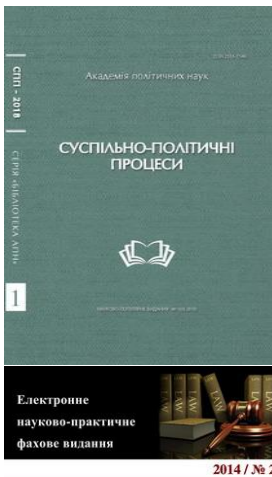
**Коляда І. Пилип Орлик [Текст] / І. Коляда, С. Коляда, О. Кириєнко. – Харків : Фоліо, 2019. – 119, [6] с.**

*Пилип Степанович Орлик (1672-1742) – військовий і політичний діяч, дипломат, гетьман України в еміграції, сподвижник І. Мазепи і продовжувач його справи у боротьбі за державний суверенітет Гетьманщини, автор «Пактів і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького». Він став символом нескореності й боротьби за волю свого народу. Навряд чи якась національна справа мала такого освіченого, талановитого й вірного її представника, як Пилип Орлик. Діяльність гетьмана, безперечно, становить одну з найважливіших сторінок державної та військової історії України.*

**Конституція Пилипа Орлика. Конституція України]. Загальна правова довідка людини / [Спілка вільних козаків]. – Київ : Альфа Реклама, 2019. – 146 с.**

*Ця книга унікальна. Це поєднання нинішньої Конституції України, як головного закону України, з текстом конституції Пилипа Орлика 1710 року. Багато людей знають, що конституція Пилипа Орлика є першою в Європі конституцією, яка поклала початок і стала основою конституцій інших країн. Конституція базується на спільноті вільних козаків, прочитавши яку, ми побачим її актуальність для сьогоднішнього дня.*





**Конституція Пилипа Орлика 1710 року // Суспільно-політичні процеси. – 2016. – Вип. 1. – С. 140-145.**



**Кравець Т. Є. Політико-правовий аналіз Конституції Пилипа Орлика 1710 року / Т. Є. Кравець // Журнал східноєвропейського права. – 2018. – № 51. – С. 218-224.**

*Автор статті аналізує Конституцію Пилипа Орлика 1710 року, досліджує структуру документа, позиції та ключові ідеї демократизму, прав і свобод, принципи організації та функціонування державної влади, місцевого самоврядування тощо. Також було розтлумачено теоретико-правове підґрунтя та конституційно-правовий характер положень «Пактів й конституцій законів та вольностей Війська Запорозького...» 1710 року.*



**Кухарчук, О. С. Становлення правознавчої думки та державотворчих процесів в ідеях Пилипа Орлика / О. С. Кухарчук // Історичний архів. – 2012. – Вип. 9. – С. 164-168.**

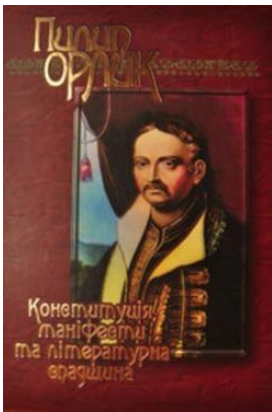
*Розглянуто розвиток правових ідей в Україні, що призвели до створення першої Конституції в Європі, що зафіксувала концепції, які актуальні і зараз, коли метою права, його змістом стає неповторність буття кожної людини, її цінність.*



**Лапенко, С. К. Конституція Пилипа Орлика: Історія створення та місце в українському конституційному процесі / С. К. Лапенко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди «Історія та географія». – 2013. – Вип. 7. – С. 5-9.**

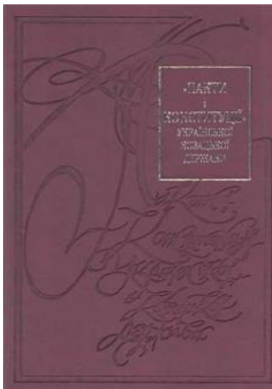
*У статті розглядається історія створення Конституції Пилипа Орлика. Автором охарактеризовано основні статті «Пактів й Конституцій» та проведено порівняльний аналіз статей Конституції 1710 р. зі статтями сучасної Конституції України.*

**Орлик, П. С. Конституція, маніфести та літературна спадщина : вибр. твори / Пилип Орлик ; [упоряд. і прим. М. Трофимука, В. Шевчука ; передм. В. Шевчука ; післям. М. Трофимука]. – Київ : [МАУП], 2006. – 735 с.**



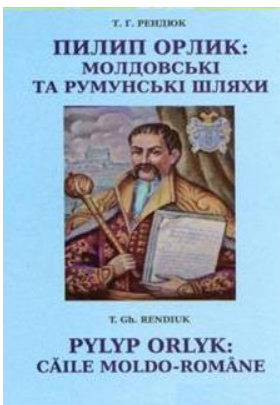
У книзі наведені тексти Конституції 1710 р., політичні маніфести гетьмана Орлика, частина його епістолярію, переклади на українську мову текстів двох поетичних збірок. Особливістю видання є факсимільне відтворення унікатів оригінальних творів Пилипа Орлика: збірки «Alcides Rossiyski...» (1695), присвяченої Іванові Мазепі, та епіталамія «Hippomenes sarmatski...», написаного з приводу шлюбу племінника Івана Мазепи Івана Обидовського та Ганни Кочубеївни – представників двох чільних родів Гетьманату. Крім того, у книзі поміщено післямову – частину дисертаційного дослідження Олександри Трофимук («Літературна спадщина Пилипа Орлика доеміграційного періоду», 1996), де докладно проаналізовано ідеї і стилістику текстів Конституції 1710 р. та обох збірок гетьмана.

**«Пакти і Конституції» української козацької держави : до 300-річчя укладення / відп. ред. В. Смолій ; упоряд. М. Трофимчук, Т. Чухліб ; Ін-т історії України, Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського, Центр. держ. істор. архів, м. Київ. – Львів : Світ, 2011. – 440 с.**



У виданні відтворено тексти оригіналу староукраїнською мовою та відомих на сьогодні списків «Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького», укладених 1710 р. під Бендерами між обраним на гетьманську булаву Пилипом Орликом, з одного боку, та генеральною старшиною і козацтвом – з іншого; наведено їх переклади українською, англійською, німецькою, російською та французькою мовами. Публікація цієї визначної пам'ятки вітчизняної політико-правової думки раннього нового часу супроводжується археографічною передмовою, лінгвістичним аналізом, науковим коментарем, а також факсимільним відтворенням спеціального дослідження видатного історика та правознавця академіка Миколи Василенка (1929), у якому міститься ґрунтовний історико-юридичний аналіз джерела.

**Рендюк, Т. Г. Пилип Орлик : молдовські та румунські шляхи / Т. Г. Рендюк. – Чернівці : Букрек, 2013. – 239 с. : іл., портр.**



Історично-документальний нарис розкриває читачеві маловідомі або зовсім не ідентифіковані аспекти політичних, військових, дипломатичних та культурно-духовних зв'язків гетьмана України Пилипа Орлика з Молдовою, Валахією та Трансільванією у першій половині XVIII століття.

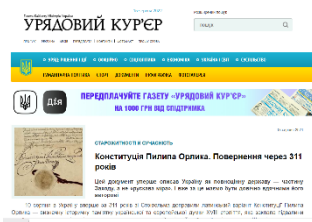


**Рудик П. Внесок суддів Конституційного Суду України в дослідження положень «Договорів і постанов» Пилипа Орлика 1710 року / П. Рудик // Віче. – 2012. – № 2. – С. 29-32.**

У історико-правовій літературі «Договори і постанови...» Пилипа Орлика 1710 року досить часто подаються у скороченому варіанті під назвою Конституція Пилипа Орлика, або Бендерська конституція 1710 року. Цей документ, на думку автора статті, є визначною пам'яткою політичної і правової думки козацько-гетьманської доби. Вивчення його змісту нині заслуговує на особливу увагу. До цього спонукає низка чинників: Україна є незалежною державою, що сприяє комплексному вивченню аспектів історії державо і правотворення в Україні, її політико-правової думки на різних етапах розвитку українського суспільства; неоднозначність ставлення до положень Конституції деяких політиків та учених різної політичної орієнтації; поява 2010 року нових архівних документів і матеріалів, зокрема оригіналу і копії Конституції староукраїнською мовою. Ці та інші чинники потребують нового поглибленого вивчення й осмислення змісту Конституції Пилипа Орлика.

**Шевцова, С. Конституція Пилипа Орлика. Повернення через 311 років : старожитності й сучасність. Цей документ уперше описав Україну як повноцінну державу – частину Заходу, а не «руськава міра». І вже за це маємо бути довічно вдячними його авторові / Світлана Шевцова // Урядовий кур'єр : газета Кабінету Міністрів України. – 2021. – 13 серпня (№ 156). – С. 1, 2 : іл., фото.**

У статті розповідається про Конституцію Пилипа Орлика – визначну історичну пам'ятку української та європейської думки XVIII ст., яка заклала підвалини українського конституціоналізму, одну з перших конституцій світу. А також про її автора – гетьмана України (1710-1742) Пилипа Орлика. 10 серпня в Україну вперше за 311 років зі Стокгольма доправили латинський варіант Конституції Пилипа Орлика.



Всі фото для огляду взяті з відкритих джерел мережі «Інтернет».

Огляд підготували Своровський А. Р., Денисова С. О.  
Літературний редактор: Трубайчук О. М.  
Редактор-бібліограф Копитко Ж. П.

Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування,  
вул. Тургенєвська, 83-85  
телефон: (044) 486-01-46, (044) 486-00-35  
e-mail: [4bibliograf4@gmail.com](mailto:4bibliograf4@gmail.com)

© Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, 2022